

UDK 791.53(497.4)
Prejeto: 21. 10. 2005

Varuhi slovenskih filmov

LOJZ TERŠAN

mag., vodja Slovenskega filmskega arhiva, Arhiv Republike Slovenije, Zvezdarska 1,
SI-1127 Ljubljana, el. pošta: alozij.tersan@gov.si

IZVLEČEK

Slovenski filmski arhiv pri Arhivu Republike Slovenije (SFA) se je pridružil praznovanju stoletnice slovenskega filma, tudi z organizacijo kongresa FIAF, mednarodne organizacije filmskih arhivov in kinotek, ki je bil junija 2005 v Ljubljani. SFA je bil ustanovljen leta 1968 in je ena izmed najstarejših tovrstnih ustanov v srednjeevropskem prostoru. V svoji zbirki hrani večino izvornikov slovenske filmske dediščine, vključno s prvimi slovenskimi filmi dr. Karola Grossmanna iz let 1905 in 1906, ki so bili ob tej priložnosti tudi obnovljeni in digitalizirani. Stoletnica slovenskega filma je mogoče priložnost za razmišljanje, da bi brez ohranjene filmske dediščine in SFA praznovali le prazno vsebina ali morda le letnico 1905.

KLJUČNE BESEDE: slovenski film, filmski arhiv, varstvo filma, Karol Grossmann

ABSTRACT

THE GUARDIANS OF THE SLOVENE FILMS

The Slovene Film Archive (SFA), the unit of the Archives of the Republic of Slovenia, joined in the celebration of the hundred's anniversary of the Slovene film by organizing the congress of the FIAF, The International Federation of Film Archives and Cinematheques, which took place in June 2005 in Ljubljana. SFA was established in the year 1968 and it has been one of the oldest institutions of its kind in the Central European area. It has been keeping the majority of the original picture negatives and sound negatives of the Slovene film heritage, including the first Slovene films of Dr. Karol Grossmann, dating back to the years 1905 and 1906; Grossmann's films were restored and changed to digital. The hundred's anniversary of the Slovene film is probably an occasion for the consideration of the fact that without the preserved film heritage, only something void of contents would be celebrated, or may be, it would only be the matter of the solemnization of the year 1905.

KEY WORDS: Slovene film, film archive, film protection, Karol Grossmann

Film je nedvomno umetnost, ki je zaznamovala dvajseto stoletje. "Gibljive slike", kot so film imenovali na začetku, so snemale generacije slovenskih filmskih ustvarjalcev in ljubiteljskih snemalcev od leta 1905 dalje. V prvem stoletju slovenskega filma, ki ga praznujemo v letu 2005, se zrcali razvoj slovenske filmske umetnosti, hkrati pa tudi v realni in neponovljivi obliki način življenja Slovencev v dvajsetem stoletju.

Film je kljub svoji obstojnosti krhek material in zato je za njegovo ohranitev potrebna posebna skrb. To navidez nasprotujočo trditev lahko najboljše razložimo prav ob praznovanju stoletnice slovenskega filma. Pred sto leti je dr. Karol Grossman posnel prve metre slovenskega filma.

Filmi so se ohranili in že to predstavlja svojevrstni fenomen. Skrbnemu varovanju pa gre tudi zasluga, da so ti prvi trije slovenski filmi iz let 1905 in 1906 še v sorazmerno dobrem stanju, kar je omogočilo, s pomočjo novih računalniških tehnologij, njihovo popolno obnovo. Sodelavci Slovenskega filmskega arhiva pri Arhivu Republike Slovenije ali krajše SFA so menili, da bo njihov največji poklon stoletnici slovenskega filma prav restavracija Grossmannovih filmov. Ti so bili v novi izvorni filmski podobi premierno predvajani v Cankarjevem domu v Ljubljani ob slavnostni akademiji ob stoletnici slovenskega filma 5. junija.

SFA je ena izmed najstarejših filmskih arhi-

vov v srednjeevropskem prostoru. Ustanovljen je bil leta 1968 pri takratnem Arhivu Socialistične Republike Slovenije z nalogo zbiranja, hrambe ter varovanja slovenskega filmskega arhivskega gradiva na podlagi zakona, ki je takrat prvič določil, da je tudi film arhivsko gradivo. Pri tem moramo omeniti podporo Društva slovenskih filmskih delavcev in zlasti režiserja in poslanca Franceta Štiglica, ki mu je uspelo prepričati zakonodajalce, da je arhivsko gradivo ne le dokumentarni, pač pa tudi umetniški film. SFA opravlja svoje osnovne naloge vse do danes za cel slovenski kulturni prostor. V času svojega obstoja je zbral večino slovenskega filmskega gradiva, ki so ga posneli slovenski producenti, predvsem Triglav film, Viba film in Unikal. Poleg tega so osnovni filmski zbirki dodali še mnogo filmov iz starejšega obdobja, med obema svetovnjima vojnoma, ki so jih posneli zasebni snemalci, med katerimi naj omenimo vsaj najbolj znana, Božidarja Jakca in Metoda Badjuro. Pri tem ne gre pozabiti, da smo Slovenci, tudi po zaslugi sorazmerno zgodnjega osnivanja specializirane ustanove za hrambo slovenske filmske dediščine eden izmed redkih narodov, ki jim je v nekaj manj kot štirideseti letih uspelo zbrati in ohraniti skoraj celotno slovensko filmsko produkcijo. Večino filmske dediščine je bilo prejeta v varstvo še pravi hip, nekatere pa žal sploh ne. Zato moramo ob tej visoki obletnici obžalovati, da v SFA ni izvirnikov drugega in tretjega filma iz serije o legendarnem navihanem pastirčku iz visokogorja Kekcu, Srečno Kekec in Kekčeve ukane. Sicer pa je osrednji računalniški evidenci SFA je bilo do konca lanskega vpisanih 5521 filmov s 24.548 koluti, kar uvršča SFA med srednje velike filmske arhive.

SFA ni, kot menijo nekateri, skladišče, ali še slabše, odlagališče slovenskih filmov. Naloga strokovnih sodelavcev je tudi raziskava zgodovine slovenskega filma in posameznih zvrsti ter podroben opis filmov po mednarodnih standardih.

Do sedaj je v šestih inventarjih v knjižni obliki na 1420 straneh opisanih 2338 filmov z vsem znanstvenim aparatom, to je s krajevnim kazalom, kazalom pravnih oseb, osebnim kazalom, kazalom ustvarjalcev filma in kazalom stvarnih gesel, ki jih je vseh skupaj preko 40 tisoč. Vse to in skrajšana vsebino filmov je od

konca leta 2003 dostopno tudi na spletni strani Arhiva Republike Slovenije. SFA vodi tudi evidenco filmov, ki so jih o Sloveniji in Slovencih snemala tuja filmska podjetja ali snemalci iz Avstrije, bivše Jugoslavije, Italije, Francije, Nemčije, Velike Britanije in Združenih držav Amerike. SFA je od leta 1993 tudi član FIAF, Mednarodnega združenja filmskih arhivov in kinotek, kar omogoča tudi sodelovanje pri izmenjavi podatkov o filmih in samo pridobivanje filmov pomembnih za slovensko zgodovino, ki so v tujih arhivih. V Ljubljani je bil letos tudi 61. redni kongres FIAF, osrednja mednarodna prireditve ob stoletnici slovenskega filma.

Film in avdiovizualna kultura kot taka je danes že po naravi sami najodmevnejši medij. In prav ob stoletnici lastnega, slovenskega udejanjanja tega medija je bila nujnost, da se je tudi SFA, v sodelovanju z nacionalno televizijo vključil v širšo predstavitev obeh segmentov, filma kot umetnosti in filma kot zarisovalca življenja na Slovenskem, od visoke politike do vsakdanjih prizadevanj malih ljudi za svoje preživetje.

Še enkrat velja poudariti, da smo Slovenci smo pač eden srečnejših narodov, ki ima ohranjeno večino svoje filmske produkcije in preko te lahko analiziramo, rekonstruiramo, in kar je najpomembnejše, predstavimo slovenski in tuji javnosti del lastne zgodovine in kulture na danes najrazumljivejši način, s filmom, z "gibljivimi slikami".

Stoletnica slovenskega filma je bila priložnost za priznanje SFA kot ustanovi, ki ji je uspelo hraniti in ohraniti slovensko filmsko dediščino, kajti brez tega bi lahko praznovali le prazno vsebino in mogoče le letnico 1905.

SFA je široko odprt za uporabnike, med katerimi so tuji in domači raziskovalci in zgodovinarji filma, študentje različnih usmeritev, filmski in televizijski režiserji ter producenti, muzeji, kulturniki različnih profilov in izobraževalne ustanove. Pri tem je zaradi poznavanja gradiva, večkrat nenadomestljiva tudi pomoč strokovnih delavcev.

Če se kdo iz širše javnosti sprašuje, kje so slovenski filmi, je odgovor, v varstvu v Slovenskem filmskem arhivu pri Arhivu Republike Slovenije, na Zvezdarski 1, v Gruberjevi palači pod ljubljanskim gradom.